

Türkiye’de Öğretmen Yabancılaşmasına Yönelik Lisansüstü Tezlerin Sistematik İncelemesi*

Systematic Review of Postgraduate Theses on Teacher Alienation in Türkiye

Fatma Nur Akar, Ayhan Ural

Yazar Bilgileri	ÖZ
<p>Fatma Nur Akar Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, fnur.akar@gazi.edu.tr</p> <p>Ayhan Ural Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri, Eğitim Yönetimi, urala@gazi.edu.tr</p>	<p>Yabancılaşma kavramı tarihsel süreçte bireyin emeğine, çevresine ve kendine yönelik duygusal-düşünsel uzaklaşmalarla ilişkilendirilmiş; güçsüzlük, yalnızlık ve anlamsızlık gibi olgularla açıklanmıştır. Marx, yabancılaşmayı üretim süreci ve emek üzerinden açıklayarak kuramsal temel oluşturmuş; Seeman ise kavramın boyutlarını tanımlayarak onu ampirik araştırmalarda uygulanabilir hâle getirmiştir. Modern toplumda farklı alanlarda görülen yabancılaşmanın, eğitim ortamlarında özellikle öğretmenler üzerinde yıkıcı etkileri olabileceği belirtilmektedir. Öğretmen yabancılaşmasına ilişkin çalışmalar artsa da bu araştırmaları bütüncül değerlendiren sistematik bir inceleme yoktur. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, Türkiye’de 2003–2024 döneminde öğretmen yabancılaşmasına yönelik lisansüstü tezleri sistematik olarak incelemektir. Bu çalışmaya dâhil edilen 85 adet tez betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Dahil etme kriterleri, tezlerin Yükseköğretim Kurulu Ulusal Veri Tabanı’nda erişime açık, öğretmen örneklemleri, Türkiye’de yürütülmüş ve öğretmen yabancılaşması konulu olmasıdır. Tezlerin bibliyografik özellikleri, yöntemleri, veri toplama araçları, ilişkilendirilen değişkenler ve temel bulguları incelenmiştir. Bulgular, tezlerin çoğunlukla yüksek lisans düzeyinde, 2019’da ve eğitim bilimleri enstitülerinde yazıldığını göstermektedir. Çoğunda nicel yöntem, ilişkisel tarama modeli ve veri toplama aracı olarak Likert tipi ölçek kullanılmıştır. Yabancılaşma 59 değişkenle ilişkilendirilmiş; en çok örgütsel sinizm, duygusal emek ve örgüt kültürü öne çıkmıştır. Tezlerde rapor edilen bulgular, öğretmenlerin genel olarak düşük düzeyde yabancılaşma yaşadığını göstermektedir. Son olarak alanyazındaki çalışmaların yöntemsel çeşitlilik açısından sınırlı olduğu belirlenmiş, gelecekte nitel ve karma desenlerin kullanılması önerilmiştir.</p>

Makale Bilgileri	ABSTRACT
<p>Anahtar Kelimeler Yabancılaşma İşe yabancılaşma Mesleki yabancılaşma Öğretmen yabancılaşması</p> <p>Keywords Alienation Job alienation Professional alienation Teacher alienation</p> <p>Makale Geçmişi Geliş: 09.06.2025 Kabul: 05.01.2026</p>	<p>The concept of alienation has been linked to individuals’ distancing from labor, environment, and self, reflected in powerlessness, loneliness, and meaninglessness. Marx provided a theoretical foundation by explaining alienation via labor and production, while Seeman defined its dimensions, making it empirically applicable. Although alienation occurs across society, it can be particularly detrimental to teachers in educational settings. Despite increasing studies on teacher alienation, no systematic review holistically evaluating them exists. This study aims to systematically examine graduate theses on teacher alienation in Türkiye from 2003 to 2024. The 85 theses included in this study were evaluated using descriptive analysis methods. Inclusion criteria required theses to be publicly accessible in the National Thesis Database of the Council of Higher Education, involve teacher samples, be conducted in Türkiye, and focus on teacher alienation. Theses were examined by regarding bibliographic features, methods, data collection tools, associated variables, and main findings. Results showed most theses were master’s level, written in 2019, and affiliated with educational sciences institutes. Quantitative methods, relational survey models, and Likert-type scales were most common. Alienation was associated with 59 variables, notably organizational cynicism, emotional labor, and organizational culture. Reported findings indicated teachers generally experienced low alienation. The literature shows limited methodological diversity, suggesting future studies employ qualitative and mixed-method designs.</p>

*Bu çalışma, 5. Ulusal Eğitimde Dönüşüm Forumu UEDFOR-5’te (11-15 Kasım 2024) bildiri olarak sunulmuştur.

Makale Türü	Derleme
Önerilen Atıf	Akar, F. N. & Ural, A. (2026). Türkiye’de öğretmen yabancılaşmasına yönelik lisansüstü tezlerin sistematik incelemesi. <i>TEBD</i> , 24(1), 763-787. https://doi.org/10.37217/tebd.1716202

Giriş

Latince kökü alienatio olan yabancılaşma, anlamını alienare -bir şeyi başkasına ait kılmak, elinden almak, çıkarmak- fiilinden almaktadır ve kavramı felsefi öneme sahip bir düzeye ilk yükselten Hegel'dir (Schacht, 1970). Hegel'in ardından Marx, 1848 tarihli Ekonomik ve Felsefi El Yazmaları'nda, özellikle üretim süreci ve emekle ilgili vurgular yaparak yabancılaşma teorisini geliştirmeye başlamıştır. Marx'a göre birey dünyayı kendi üretiminin sonucu olarak görmüyor, ortaya koyduğu ürünlerde kendini tanıyamıyor ve bu ürünler ona karşı yabancı bir güç gibi görünüyorsa, kişi hem kendisine hem de emeğine yabancılaşmış demektir (Vandenbergh, 2016). Yabancılaşma kavramını sosyopsikolojik açıdan ele alan Fromm (2016) ise bu durumu, kişinin dünyayı ve kendisini pasif, alıcı bir şekilde, yani edilgen bir biçimde kabul etmesi olarak tanımlamıştır.

Derin bir geçmişe sahip olan yabancılaşma kavramı, genellikle bireyin kendisinden, başkalarından ya da toplumdaki uzaklaşmasını, aynı zamanda; umutsuzluk, benlik kaybı, yalnızlık, aidiyet eksikliği, karamsarlık, güçsüzlük, ilgisizlik, tarafsızlık, hoşnutsuzluk, geri çekilme, endişe ve anlamsızlık gibi duyguları ifade etmek için kullanılmaktadır (Seeman, 1959). Yabancılaşma, çok yönlü bir kavram olduğu için farklı anlamlarının ayrılmasına sürekli bir ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyacı karşılamak amacıyla Seeman (1991), kavramın çeşitli anlamlarını birleştirmekte ve yabancılaşmanın altı farklı alt boyutunu -güçsüzlük, normsuzluk, anlamsızlık, kendine yabancılaşma, sosyal izolasyon ve kültürel yabancılaşma- önermektedir. Olaylar üzerinde kontrol eksikliği duygusu güçsüzlük, belirli hedeflere ulaşmak için geleneksel yollar yerine sosyal olarak kabul edilmeyen davranış kalıplarına yönelmek normsuzluk, kişisel ve toplumsal sorunları anlamakta zorluk yaşama duygusu anlamsızlık, bireyin kendi değerleriyle uyumlanmayan faaliyetlere katılması kendine yabancılaşma, toplumsal kabul yerine dışlanma ya da reddedilme hissi sosyal izolasyon, bireyin toplumun genel değerlerini reddedip grup standartlarına bağlanması ise kültürel yabancılaşma olarak tanımlanabilir (Seeman, 1975). Yabancılaşmanın alt boyutlarının tanımlanmasıyla kavram, sosyolojik teorik çerçevenin ötesine geçmiş ve ampirik açıdan daha kullanışlı bir şekilde ifade edilmiştir (Shepard, 1972).

Fromm'a (1990) göre çağdaş toplumda yabancılaşma neredeyse tüm yaşam alanlarına yayılmıştır. Bu durum, bireyin işiyle, tükettikleriyle, devlete ve diğer insanlara bakışıyla; hatta kendisiyle kurduğu ilişkiyi bile derinden etkilemektedir. Fromm'un (1990) tanımında da görüldüğü gibi, yabancılaşma bireyin yalnızca kendisiyle değil; işiyle, toplumsal çevresiyle ve üretim süreçleriyle olan ilişkilerini de kapsamaktadır. Bu çok boyutlu yapı içerisinde özellikle öne çıkan türlerden biri de işe yabancılaşmadır. Alanyazında sıkça ele alınan bu tür, bireyin yaptığı işte içsel bir anlam ya da gurur hissi geliştirememesi durumu olarak ifade edilmektedir (Forsyth ve Hoy, 1978). Seeman (1959) ise işe yabancılaşmayı bireysel, örgütsel ve çevresel faktörlerden kaynaklanan, çalışanın yaptığı iş üzerinde güçsüz hissetmesi, işin anlamını kaybetmesi, iş yerinden ve çalışma arkadaşlarından

uzaklaşması ve yaptığı işe karşı olumsuz tutumlar geliştirmesi olarak tanımlamıştır. Bu şekilde, işe yabancılaşma kavramını sosyal psikoloji çerçevesinde, daha geniş bir bakış açısıyla ve çeşitli boyutları içeren bir kavram olarak ele almıştır. İşe yabancılaşma, yalnızlık, sosyal izolasyon, depresyon, çalışanların psikolojik sağlığının bozulması ve sosyal yabancılaşmayı artırmanın yanı sıra toplumsal dinamikleri de etkileyen bir olgudur (Shahzad vd., 2024). Yapılan araştırmalar işe yabancılaşan kişilerde sessizlik, tükenmişlik, güvensizlik gibi olumsuz tutumlar oluştuğunu, iş performanslarının ve örgütsel bağlılıklarının azaldığını göstermiştir (Oruç, 2020).

Yabancılaşma yalnızca sanayi, hizmet veya kurumsal iş ortamlarında değil; insan gelişiminin ve toplumsal sürekliliğin temel kurumu olan eğitim alanında da etkisini göstermektedir. Özellikle öğretmenlik gibi yüksek düzeyde etkileşim ve anlam beklentisi içeren mesleklerde, işe yabancılaşma farklı biçimlerde tezahür edebilmekte; bu durum eğitim sisteminin bütününe etkileyebilmektedir. Nitekim yabancılaşma, toplumun birçok alanında olduğu gibi eğitim ortamlarında da özellikle öğrencilerin ve öğretmenlerin yaşadığı bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Erjem, 2005). Öğretmenlikte yabancılaşma; öğretmenlerin kendilerini yetersiz ve güçsüz hissetmeleri, okul ve çevresel etmenler nedeniyle yaptıkları işe ilişkin anlam duygusunu yitirmeleri, okuldan ve meslektaşlarından uzaklaşmaları, işe karşı olumsuz tutum geliştirmeleri şeklinde tanımlanmaktadır (Elma, 2003). Öğretmenin okulun eğitim normlarıyla kendi değerlerinin çeliştiğini düşünmesi, sistem üzerinde etkili olamadığına inanması ve eğitsel hedeflerini düşük tutması, öğretmen yabancılaşmasının temel göstergeleri arasında değerlendirilmektedir (Hearn, 1971).

Araştırmalar, öğretmen yabancılaşmasına neden olan birçok psikososyal ve yapısal etmenin varlığını ortaya koymaktadır. Mesleki beklentilerle gerçek durum arasındaki uyumsuzluk, rutin iş yükü, sosyal değer görmeme ve aidiyet eksikliği gibi unsurlar öğretmen yabancılaşmasına neden olmaktadır (Edwards, 1995). Bunlara ek olarak yoğun müfredatlar, kalabalık sınıflar, ağır ders yükü, demokratik katılımı sınırlayan yönetsel yaklaşımlar ve pedagojik özerkliği gözetmeyen öğretim politikaları da yabancılaşmayı artıran yapısal faktörler arasındadır (Bakker ve Demerouti, 2007; Kyriacou, 2001; Sidorkin, 2004). Mesleki gelişim olanaklarının niteliği, sosyoekonomik koşullar ve öğretmenlere verilen toplumsal değer de bu süreci etkilemektedir (Avalos, 2011; Hargreaves, 1998; Le Compte ve Dworkin, 1991).

Türkiye'deki araştırmalar ise bu eğilimlerle benzerlik göstermekle birlikte, eğitim politikalarındaki dalgalanmaların etkisi nedeniyle bazı özgün yönler sunmaktadır. Örneğin Aksakallı (2024), Türkiye'de eğitim politikalarındaki değişikliklerin öğretmen özerkliğini tehdit ettiğini ve yabancılaşmaya yol açtığını söylemektedir. Ayrıca otokratik yönetim tarzlarının yaygınlığı (Yılmaz ve Kılınç, 2024), ders programları, yönetmelikler, okul yönetimlerinin belirlenmesi ve eğitim politikalarının oluşturulması gibi kritik kararlara öğretmenlerin katılım sağlayamaması, Türkiye'de

öğretmen yabancılaşmasını güçlendiren önemli etmenler olarak ortaya konmuştur (Eryılmaz ve Burgaz, 2011; Yılmaz ve Kılınc, 2024; Yılmaz ve Sarpkaya, 2009). Destekleyici okul kültürü ve yönetim anlayışının ise yabancılaşmayı azaltmada belirleyici bir rol oynadığı görülmüştür (Korumaz vd., 2020; Polatcan, 2020). Pandemi sürecinde artan iş yükü, karar alma mekanizmalarından dışlanma ve öğretimde yaşanan belirsizlikler ise öğretmen yabancılaşmasını daha da derinleştirmiştir (Ural ve Canpolat, 2021). Dolayısıyla Türkiye, öğretmen yabancılaşmasını incelemek için özgün ve kritik bir bağlam sunmaktadır.

Yabancılaşmanın yaşandığı okullarda; pasiflik, düşmanlık, ilgisizlik, sorumluluk alma konusunda isteksizlik, inisiyatif ve katılım eksikliği gibi yıkıcı davranışlar ortaya çıkabilmektedir (Edwards, 1995). Öğretmen yabancılaşmasının öğretmen refahı, okul etkililiği, eğitimin niteliği ve öğrenci başarısı gibi önemli konulara dair olumsuz sonuçları olabileceği görülmektedir. Nitekim Zielinski ve Hoy (1983), öğretmen yabancılaşması ile öğretimdeki başarısızlık arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu tespit etmişlerdir. Dolayısıyla öğretmen yabancılaşması yalnızca bireysel bir sorun değil; eğitim sürecini olumsuz etkileyerek toplumun ilerleme potansiyelini zayıflatabilecek bir durumdur (Dhillon, 2019).

Öğretmen yabancılaşmasının yalnızca bireysel bir tutum değil; mesleki özerklik düzeyi, örgütsel kültürün niteliği ve yönetsel karar süreçleriyle yakından ilişkili çok katmanlı bir olgu olduğu görülmektedir. Türkiye’de eğitim politikalarındaki hızlı dönüşümler ve okul örgütlerinin yapısal koşulları bu olgunun giderek daha görünür ve tartışılır hâle gelmesine yol açmaktadır. Son yıllarda öğretmen yabancılaşmasını konu alan lisansüstü tezlerin artmasına karşın, bu çalışmaların kavramsal çerçevelerini, yöntemsel tercihlerini ve tematik yönelimlerini bütüncül biçimde ortaya koyan sistematik bir incelemenin bulunmaması önemli bir boşluk oluşturmaktadır. Bu eksiklik, alanyazının tutarlılığını sınırlamakta ve gelecekte yürütülecek araştırmalara yol gösterici bir çerçeve sunulmasını güçleştirmektedir. Bu nedenle bu çalışmada öğretmen yabancılaşmasına odaklanan lisansüstü tezler doküman analizi yöntemiyle incelenmiş; bu tezlerdeki kavramsal yaklaşımlar, araştırma desenleri ve ele alınan değişkenler değerlendirilerek alanyazındaki eğilimler ortaya konmuştur. Elde edilen bulguların, alandaki akademik üretimin yapısal özelliklerini görünür kılacağı ve ileride gerçekleştirilecek araştırmalara yöntemsel bir zemin sağlayacağı öngörülmektedir.

Bu araştırmanın genel amacı, Türkiye’de 2003–2024 döneminde öğretmen yabancılaşmasına yönelik yazılan lisansüstü tezleri sistematik biçimde incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmen yabancılaşması ile ilgili lisansüstü tezlerin öğrenim düzeyine göre dağılımı nasıldır?
2. Öğretmen yabancılaşması ile ilgili lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı nasıldır?

3. Öğretmen yabancılaşması ile ilgili lisansüstü tezlerin yazıldıkları enstitülere göre dağılımı nasıldır?
4. Öğretmen yabancılaşması ile ilgili lisansüstü tezlerin yazıldıkları akademik birimlere göre dağılımı nasıldır?
5. Öğretmen yabancılaşması ile ilgili lisansüstü tezlerin araştırma yöntemine göre dağılımı nasıldır?
6. Öğretmen yabancılaşması ile ilgili lisansüstü tezlerin araştırma modeline göre dağılımı nasıldır?
7. Öğretmen yabancılaşması ile ilgili lisansüstü tezlerin veri toplama araçlarına göre dağılımı nasıldır?
8. Öğretmen yabancılaşması ile ilgili lisansüstü tezlerde yabancılaşma kavramının ilişkilendirildiği değişkenler nelerdir?
9. Öğretmen yabancılaşması ile ilgili lisansüstü tezlerde yabancılaşma kavramı ile ilişkilendirilen değişkenler arasında nasıl bir ilişki kurulmuştur?
10. Öğretmen yabancılaşması ile ilgili lisansüstü tezlerde öğretmenlerin yabancılaşma düzeylerine ilişkin ulaşılan sonuçlar nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

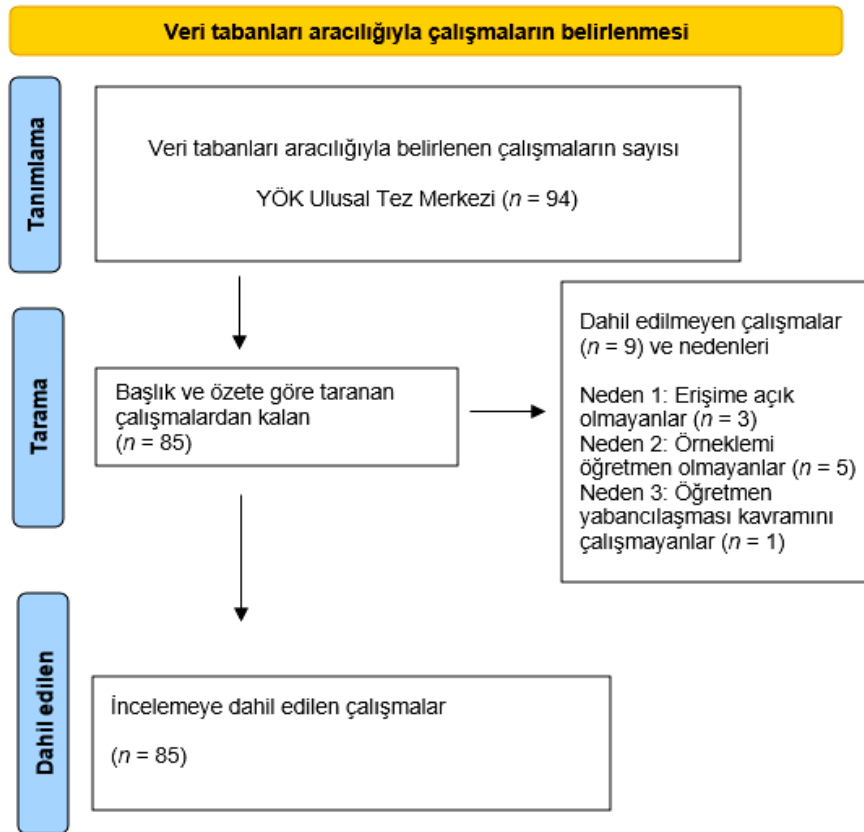
Bu çalışmada öğretmen yabancılaşması ile ilgili lisansüstü tezler sistematik derleme yöntemiyle değerlendirilmiştir. Sistematik derleme, belirli bir konudaki çalışmaları önceden belirlenmiş kriterlere göre titizlikle seçme ve sentezleme sürecidir (Creswell ve Creswell, 2018). Bu bağlamda, araştırmanın amacına yönelik belirlenen çalışmalar dikkatli bir şekilde okunmuş ve araştırma sorularına uygun bir şekilde hazırlanan bir form aracılığıyla değerlendirilmiştir.

Bu araştırmada, “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi”nde belirtilen tüm kurallara titizlikle uyulmuştur. Yönergenin “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlıklı ikinci bölümünde sıralanan herhangi bir eylem, çalışma sürecinde yapılmamıştır. Bu araştırma sistematik derleme türünde olduğundan çalışma etik kurul izni gerektiren kategoride yer almamaktadır. Bu sebeple etik kurul izni alınmamıştır. Çalışmanın veri toplama ve analizi bölümlerinin detaylı anlatımıyla, geçerlik ve güvenilirliğin artırılması amaçlanmıştır.

Verilerin Toplanması

Bu araştırmaya Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi veri tabanında bulunan erişime açık tezlerden, tez başlığında “yabancılaşma” veya “yabancılaşma” ve “öğretmen” kelimeleri geçen, örnekleme öğretmenlerden oluşan tüm lisansüstü tezler dahil edilmiştir. Bu doğrultuda YÖK

Ulusal Tez Merkezi veri tabanında “öğretmen” ve “yabancılaşma” anahtar kelimeleri birlikte, tez başlığının içinde geçecek şekilde taranmış olup 86 adet tez arasından erişime açık olan 83 adet teze ulaşılmıştır. Bir adet tezde emeğin yabancılaşması kavramı incelenmesi, dört adet tezde örneklemin öğretmen adaylarından oluşması ve bir adet tezde örneklemin lise öğrencilerinden oluşması araştırma amacıyla örtüşmediği için çalışmaya dahil edilmemiş, kalan 77 adet tez çalışmaya dahil edilmiştir. Tez başlığında öğretmen kelimesi geçmediği halde örneklemini öğretmenlerden oluşan sekiz adet teze ise yalnızca “yabancılaşma” anahtar kelimesi ile arama yapılarak ulaşılmış ve çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya dahil edilen tezlerin Türkiye’de çalışıldığına, örneklem bilgilerine, öğretmen yabancılaşması konusuna yönelik olduğuna özet bölümlerinden erişilmiştir. Aşağıda alanyazın taraması ve veri seçim süreci PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) akış diyagramı ile gösterilmiştir.

Şekil 1. PRISMA akış diyagramı

Araştırma, YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer alan erişime açık lisansüstü tezlerden uygun ölçütlere göre belirlenmiş 2003-2024 yılları arasında yayımlanan, 76 adet yüksek lisans ve dokuz adet doktora düzeyinde olmak üzere toplam 85 adet lisansüstü çalışmayla sınırlıdır.

Verilerin Analizi

Veri analiz sürecinde betimsel analiz yöntemi tercih edilmiştir. Betimsel analiz, farklı veri toplama yöntemleriyle elde edilen verilerin, önceden belirlenen temalar doğrultusunda özetlenip

yorumlanmasına dayanan bir nitel veri analiz yöntemidir. Bu analiz türünün temel amacı, ulaşılan bulguları okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış şekilde sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Analiz sürecinin başlangıcında, çalışmaya dahil edilen 85 adet tez öncelikle yayım yıllarına göre sıralanarak her birine ÖY1, ÖY2, ÖY3, ..., ÖY85 şeklinde kod verilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2011) doküman analizi sürecinde, araştırmacının çalışmaya başlamadan önce kendi belirlediği kategoriler üzerinden ilerleyebileceğini belirtmektedir. Bu yaklaşımda kategoriler önceden belirlenmiş olup, araştırmanın temel amaçlarıyla uyumlu olacak şekilde tasarlanır. Kategorilerin geliştirilmesi ise açık ve net bir biçimde tanımlanmış amaçlar veya alt problemlere dayandırılmalıdır.

Tezlerin sistematik ve bütüncül biçimde analiz edilebilmesi amacıyla incelemeye alınan tezler alt problemler doğrultusunda yapılandırılmış, elektronik ortamda hazırlanmış bir forma aktarılmıştır. Formda tezlerin öğrenim düzeyi, yazım yılı, bağlı oldukları enstitü ve akademik birim, kullanılan model, yöntem, veri toplama aracı, yabancılaşma ile ilişkilendirilen değişkenler, bu değişkenlerle ilişkilerin niteliği ve yabancılaşma düzeylerine ilişkin sonuçlar olmak üzere dokuz ana kategori belirlenmiştir. Bu kategoriler, hem araştırmanın alt problemlerini doğrudan karşılayacak hem de tezlerin metodolojik ve içeriksel yönlerinin tutarlı biçimde sınıflandırılmasına imkân verecek şekilde tasarlanmıştır.

Bu yapılandırılmış kategorileştirme, yalnızca geçerlik ve güvenilirliği artırmakla kalmayıp incelenen tezlerdeki metodolojik çeşitliliği, kavramsal yönelimleri ve sonuç örüntülerini bütüncül bir çerçevede ele alma imkânı sunmuştur. Böylelikle veriler hem kuramsal hem de yöntemsel açıdan tutarlı, karşılaştırılabilir ve anlamlandırılabilir bir analitik düzlemde değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler şekiller ve tablolar aracılığıyla sunulmuş, ardından yorumlanmıştır.

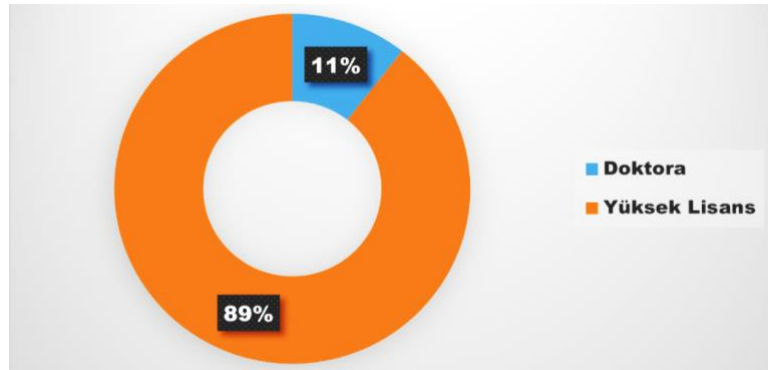
Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirliği

Bu araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla sistematik inceleme süreci PRISMA ilkeleri doğrultusunda yapılandırılmış ve doküman analizi yöntemi ayrıntılı biçimde işletilmiştir. Öncelikle tarama yapılacak veri tabanları, anahtar kelimeler, tarama kombinasyonları, yıllar ve dahil etme-dışlama kriterleri açık biçimde tanımlanarak araştırmanın iç geçerliğinin sağlanması hedeflenmiştir. İncelemeye alınan çalışmaların akademik nitelik taşıması, araştırma konusu ile doğrudan ilişkili olması da verilerin geçerliğini artıran temel ölçütler arasında yer almıştır. Çalışmaların analizinde kullanılmak üzere araştırmanın alt problemlerini yanıtlamaya uygun olarak dokuz başlıktan oluşan bir inceleme formu hazırlanmış; bu formun kapsam geçerliğini sağlamak için alan uzman görüşü alınmış ve form içerik açısından değerlendirilerek gerekli düzenlemeler yapılmıştır. İncelemeye dahil edilen her çalışma, analiz sürecinde izlenebilirliği sağlamak amacıyla bir kod ile numaralandırılmış ve bulgular bu kodlar üzerinden raporlanmıştır. Bu uygulama, araştırmanın veri işleme sürecinin şeffaflığını ve tekrar edilebilirliğini artırmıştır.

Araştırmanın güvenilirliğini desteklemek amacıyla analiz süreci ayrıntılı olarak kayıt altına alınmış; tarama aşamaları, çalışma seçim süreçleri, dışlanan ve dahil edilen çalışmaların sayıları şeffaf biçimde raporlanmıştır. Dokümanların incelenmesi sırasında elde edilen bilgiler, oluşturulan dokuz başlıklı forma sistematik şekilde işlenmiş ve değerlendirme sürecinin tutarlılığını güvence altına almak için uzman incelemesi yapılmıştır.

Bulgular

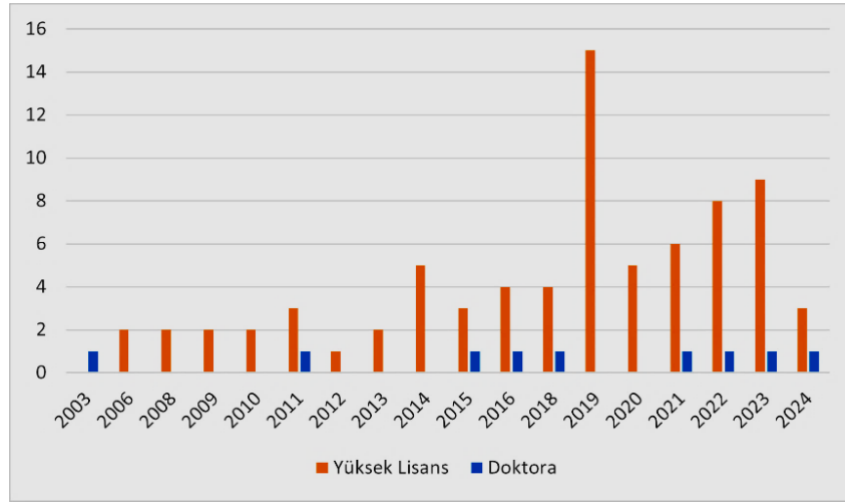
Türkiye’de 2003–2024 döneminde öğretmen yabancılaşmasına yönelik lisansüstü tezlerin sistematik biçimde incelenmesi amaçlanan bu çalışmanın amacına uygun olarak belirlenen her bir soruya ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır.

Şekil 2. Lisansüstü tezlerin öğrenim düzeyine göre dağılımını gösteren grafik

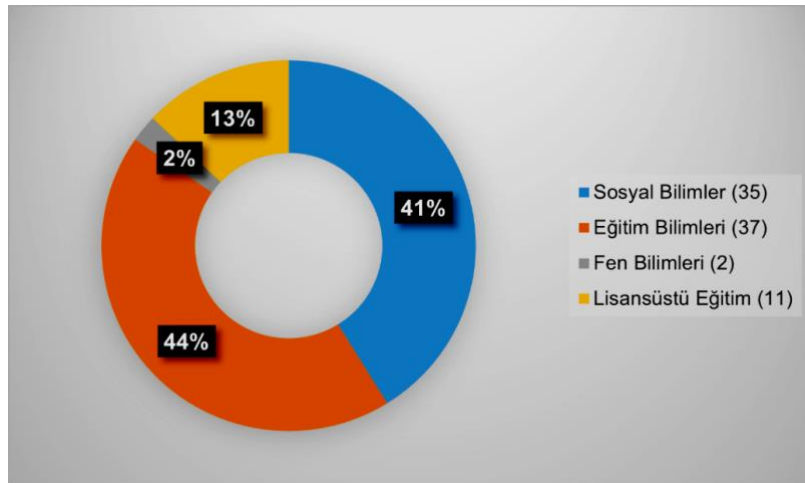
Araştırma kapsamında öğretmen yabancılaşması ile ilgili lisansüstü tezlerin öğrenim düzeylerine (yüksek lisans ve doktora) göre dağılımı analiz edilmiş ve elde edilen bulgular Şekil 2’de verilmiştir. İncelenen 85 adet çalışmanın öğrenim düzeyine göre dağılımı değerlendirildiğinde 76’sının (%86) yüksek lisans, 9’unun (%11) doktora düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu dağılım, öğretmen yabancılaşması konusundaki çalışmaların büyük ölçüde yüksek lisans düzeyinde yoğunlaştığını göstermektedir. Doktora düzeyindeki tezlerin oldukça sınırlı olması, üst düzey araştırmaların bu alanda daha az tercih edildiğine işaret etmektedir. Böylece alanın araştırma ağırlığının daha çok yüksek lisans çalışmalarından oluştuğu görülmektedir.

Çalışma kapsamında çözümlenen araştırmaların yıllara göre dağılımına ilişkin bulgular Şekil 3’te verilmiştir.

Şekil 3. Lisansüstü tezlerin yazıldıkları yıllara göre dağılımını gösteren grafik

Lisansüstü tezlerin yazıldığı yıllar değerlendirildiğinde ilk kez 2003 yılında doktora tezi yazıldığı ve günümüze kadar bu konuda çalışılmaya devam edildiği görülmektedir. Öğretmen yabancılaşması ile ilgili çalışmalar 2014 yılından itibaren artış gösterse de en fazla çalışma 2019 yılında 15 adet olmak üzere yüksek lisans düzeyinde yapılmıştır. 2020 yılında beş yüksek lisans, 2021 yılında altı yüksek lisans ve bir doktora, 2022 yılında sekiz yüksek lisans ve bir doktora, 2023 yılında dokuz yüksek lisans ve bir doktora, 2024 yılında ise üç yüksek lisans ve bir doktora tezi yazılmıştır. Çalışma sayısının 2019 yılında en yüksek düzeye ulaştığı görülmekte, sonraki yıllarda ise dalgalı fakat devam eden çalışmaların olduğu dikkati çekmektedir. Hem yüksek lisans hem doktora düzeyinde çalışmaların son yıllarda varlığını sürdürmesi, konunun akademik ilgi görmeye devam ettiğini göstermektedir.

Şekil 4. Lisansüstü tezlerin yazıldıkları enstitülere göre dağılımını gösteren grafik

Çalışmanın ikinci alt amacına uygun olarak değerlendirilen çalışmaların enstitülere göre dağılımına ilişkin bulgular Şekil 4'te verilmiştir. Lisansüstü tezlerin yazıldığı enstitülerin çoğunluğunun eğitim bilimleri enstitüsü (%44) ve sosyal bilimler enstitüsü (%41) olduğu

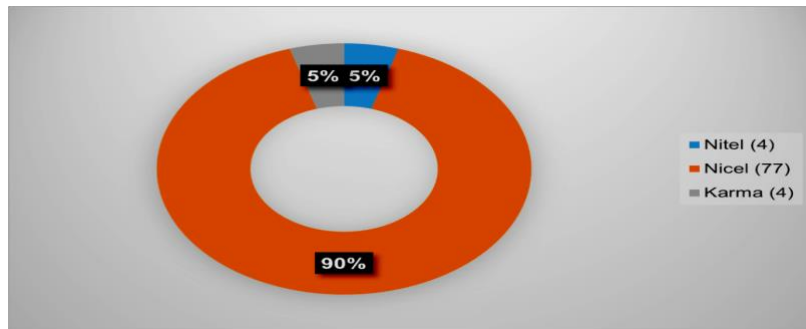
görülmektedir. Diğer çalışmaların ise %13'ü lisansüstü eğitim enstitüsünde ve %2'si fen bilimleri enstitüsünde yazılmıştır. Bu dağılım, tezlerin büyük ölçüde eğitim bilimleri ve sosyal bilimler enstitülerinde yoğunlaştığını göstermektedir. Lisansüstü eğitim ve fen bilimleri enstitülerindeki sınırlı sayı ise konunun daha çok eğitim ve sosyal bilimler alanlarında ele alındığını işaret etmektedir.

Öğretmen yabancılaşması ile ilgili lisansüstü tezlerin yazıldığı akademik birimlere göre dağılımı analiz edilmiş ve elde edilen bulgular Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Lisansüstü Tezlerin Yazıldıkları Akademik Birimlere Göre Dağılımı

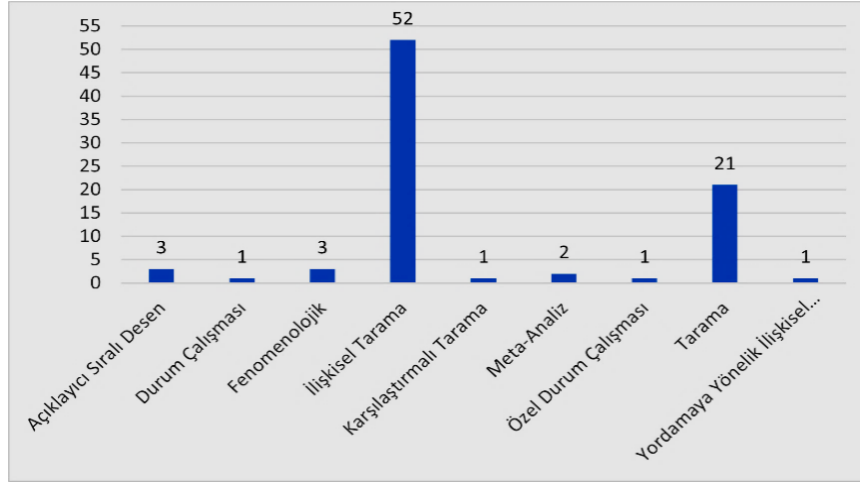
<i>Akademik Birim</i>	<i>n</i>
Eğitim Yönetimi	29
Eğitim Yönetimi ve Denetimi	18
Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi	14
Temel Eğitim	5
Eğitim Bilimleri	4
Eğitim Yönetimi ve Planlaması	3
Sosyoloji	3
İşletme	2
Beden Eğitimi ve Spor	1
Eğitim Yönetimi ve Teftişi	1
Felsefe ve Din Bilimleri	1
İlköğretim	1
İngiliz Dili Eğitimi	1
Makine Eğitimi	1
Teknoloji Eğitimi	1
<i>Toplam</i>	<i>85</i>

Çalışma kapsamında değerlendirilen 85 tezdten 29'u eğitim yönetimi, 18'i eğitim yönetimi ve denetimi, 14'ü eğitim yönetimi teftişi planlaması ve ekonomisi, üçü eğitim yönetimi ve planlaması, biri eğitim yönetimi ve teftişi olmak üzere toplamda 65'inin eğitim yönetimiyle ilgili programlarda yazıldığı görülmektedir. Eğitim yönetiminin ardından öğretmen yabancılaşması konusunda en fazla çalışma yapılan ana bilim dalları temel eğitim (n=5), eğitim bilimleri (n=4), sosyoloji (n=3) ve işletme (n=2) olmuştur. Bulgular, öğretmen yabancılaşması konusunun en yoğun biçimde eğitim yönetimi alanında ele alındığını göstermektedir. Temel eğitim, eğitim bilimleri, sosyoloji ve işletme gibi diğer alanlardaki çalışmaların daha sınırlı kalması disiplinler arası ilgi olsa da konunun ağırlıklı olarak eğitim yönetiminde şekillendiğini ortaya koymaktadır.

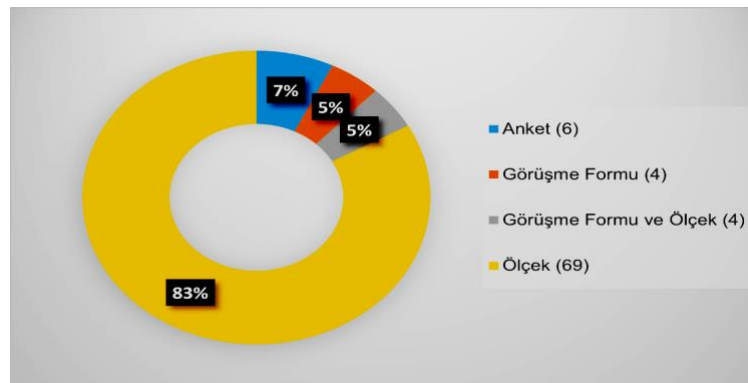
Şekil 5. Lisansüstü tezlerin araştırma yöntemlerine göre dağılımını gösteren grafik

Araştırma kapsamında analiz edilen çalışmaların araştırma yöntemine göre dağılımına ilişkin bulgular Şekil 5'te verilmiştir. Araştırmaların büyük bir kısmında nicel (%90) araştırma yöntemi kullanılmakla birlikte nitel (%5) ve karma (%5) yöntemlerin kullanıldığı çalışmaların da olduğu görülmektedir. Nitel ve karma yöntemlerin daha az kullanılması, konunun yöntemsel çeşitlilik açısından sınırlı bir dağılıma sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Şekil 6. Lisansüstü tezlerin araştırma modeline göre dağılımını gösteren grafik

Öğretmen yabancılaşması ile ilgili lisansüstü tezlerin araştırma modeline göre dağılımı analiz edilmiş ve bulgular Şekil 6'da verilmiştir. Grafikteki bilgiler doğrultusunda öğretmen yabancılaşması ile ilgili yazılmış 85 adet tezde toplam dokuz farklı araştırma modeli kullanıldığı ve en fazla kullanılan araştırma modellerinin ilişkisel tarama ve tarama olduğu görülmüştür. Buna ek olarak açıklayıcı sıralı desen, durum çalışması, fenomenoloji, karşılaştırmalı tarama, meta analiz, özel durum çalışması ve yordamaya yönelik ilişkisel tarama diğer kullanılan modellerdir. Şekil 6'daki dağılım, öğretmen yabancılaşması konusundaki tezlerde araştırmaların ağırlıklı olarak ilişkisel tarama ve tarama modelleri çerçevesinde yürütüldüğünü göstermektedir. Bu durum, alanda yapılan çalışmaların çoğunun değişkenler arasındaki ilişkileri ve mevcut durumu ortaya koymaya yöneldiğini göstermektedir. Daha az tercih edilen modeller ise alan yazında farklı bakış açılarıyla yürütülen çalışmaların varlığına işaret etmektedir.

Şekil 7. Lisansüstü tezlerin veri toplama araçlarına göre dağılımını gösteren grafik

Araştırma kapsamında değerlendirilen çalışmaların veri toplama aracına göre dağılımı Şekil 7’de verilmiştir. Çalışmaların çoğunluğunda (%83) Likert tipi ölçek kullanıldığı görülmektedir. Likert tipi ölçeğin ardından en fazla kullanılan veri toplama aracı anket (n=6) olurken görüşme formu ve görüşme formuyla birlikte Likert tipi ölçeğin birlikte kullanıldığı çalışma sayıları (n=4) eşittir. Araştırmalarda ölçmeye dayalı veri toplama araçlarının belirgin biçimde tercih edildiği görülmektedir. Veri toplama araçları çeşitlense de ölçek kullanımının baskın olması, çalışmaların çoğunda öğretmen yabancılaşmasının nicel göstergeler üzerinden ele alındığına işaret etmektedir.

Öğretmen yabancılaşması ile ilgili lisansüstü tezlerde yabancılaşma kavramının ilişkilendirildiği değişkenler analiz edilmiş ve bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Lisansüstü Tezlerde Yabancılaşma Kavramının İlişkilendirildiği Değişkenler

<i>Değişken</i>	<i>n</i>	<i>Değişken</i>	<i>n</i>
Örgütsel Sinizm	5	Okul Müdürlerinin Kullandıkları Güç Kaynakları	1
Duygusal Emek	4	Okul Müdürlerinin Kullandıkları Liderlik Stilleri	1
Örgüt Kültürü	4	Okul Müdürlerinin Örgütsel Adalet Davranışları	1
Covid-19 Dönemi	3	Okul Müdürlerinin Sosyal Adalet Liderliği	1
Okul İklimi	3	Okul Yöneticilerinin Kullandığı Güç Stilleri	1
Örgütsel Güven	3	Olağanüstü şartlar	1
Örgütsel Sessizlik	3	Otobiyografik Bellek	1
Örgütsel Vatandaşlık	3	Öğretme Öğrenme Sürecindeki Davranışlar	1
Okul Yönetiminde Kayırmacılık Davranışları	2	Öğretmenlerin Meslek Etik İlkelerine Uygun Davranmaları	1
Mesleki Motivasyon	2	Örgütsel Dışlanma	1
İş Doyumu	2	Örgütsel Engeller	1
Örgütsel Adalet	2	Örgütsel Mutluluk	1
Örgütsel Bağlılık	2	Örgütsel Sosyalleşme	1
Örgütsel Muhalefet	2	Örgütsel Stres	1
Örgütsel Yalnızlık	2	Örgütsel Yabancılaşma Davranışları	1
Yönetici Davranışları	2	Örgütsel Yıldırma	1
Birey Örgüt Uyumu	1	Öz Yeterlik İnancı	1
Dağıtım Liderlik	1	Özel Eğitim Sınıfı Çalışma Koşulları	1
Damgalama ve İntikam Eğilimleri	1	Pozitif Psikolojik Sermaye	1
Eşitlik Algısı	1	Psikolojik Sermaye	1
Farklılıkların Yönetimi	1	Psikolojik Sözleşme İhlali	1
Hizmetkar Liderlik	1	Psikolojik Yıldırma	1
İş Stresi	1	Rol Belirsizliği	1
İş Yaşam Kalitesi	1	Rol Çatışması	1
Kaotik Liderlik	1	Sınıflarında Kaynaştırma Öğrencisi Olma	1
Karara Katılma Durumu ve İsteği	1	Taşra-Kent Karşılaştırması	1
Kolektif Öğretmen Yeterliliği	1	Yalnızlık ve Dindarlık	1
Kültürel Liderlik	1	Zaman Yönelim Duygusu	1
Mobbing	1	Atalet	1
Müdürlerin Ahlaki Davranışları	1	Toplam	87

Tablo 2’de öğretmen yabancılaşması kavramının 59 farklı değişkenle birlikte ele alındığı görülmektedir. Bazı çalışmalarda birden fazla değişken kullanıldığı için 59 değişken toplamda 87 defa kullanılmıştır. Bu değişkenlerden en sık kullanılanı “örgütsel sinizm” olmuştur. Örgütsel sinizmin ardından duygusal emek ve örgüt kültürü dörder defa kullanılmıştır. Dolayısıyla bu değişkenlerin

öğretmen yabancılaşması ile en fazla ilişkilendirilen değişkenler arasında olduğu görülmektedir. Üç çalışmada “Covid-19” değişkeni kullanılmış ve “olağanüstü şartlar” değişkeninin yer aldığı çalışmada da Covid-19 konu alındığı için pandemi döneminin öğretmen yabancılaşması ile ilişkisinin diğer değişkenlere göre daha fazla incelendiği söylenebilir.

Tablo 2’deki dağılım, öğretmen yabancılaşmasıyla birlikte ele alınan değişkenlerin geniş bir yelpazeye yayıldığını göstermektedir. En sık kullanılan değişkenlerin belirli temalar etrafında yoğunlaşması, araştırmacıların öğretmen yabancılaşmasını anlamlandırırken bazı örgütsel ve duygusal boyutlara daha fazla yöneldiğini ortaya koymaktadır. Pandemiyle ilişkili değişkenlerin birden fazla çalışmada yer alması ise dönemsel koşulların araştırma konularına yansıdığını işaret etmektedir.

Öğretmen yabancılaşması ile ilgili lisansüstü tezlerde yabancılaşma kavramının ilişkilendirildiği değişkenlerle arasındaki ilişkiye dair ulaşılan bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Yabancılaşma Kavramının İlişkilendirildiği Değişkenlerle Arasındaki İlişki

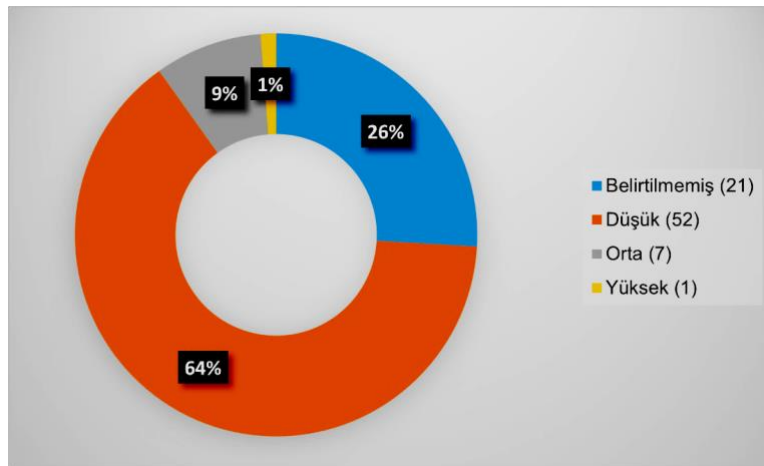
<i>Yön Belirtilmemiş</i>	<i>Anlamli İlişki Var</i>		<i>Anlamli İlişki Yok</i>
	<i>Pozitif Yönde Anlamli</i>	<i>Negatif Yönde Anlamli</i>	
Atalet	Covid-19 Dönemi	Dağıtımci Liderlik	Örgütsel Adalet
Birey Örgüt Uyumu	İş Stresi	Duygusal Emek*	Örgütsel Bağlılık*
Duygusal Emek*	Örgütsel Yalnızlık	Eşitlik Algısı	Örgütsel Vatandaşlık*
Farklılıkların Yönetimi	Örgütsel Dışlanma	Hizmetkar Liderlik	Yönetici Davranışları*
Kaotik Liderlik	Örgütsel Engeller	İş Doyumu	
Okul İklimi*	Örgütsel Muhalefet*	İş Yaşam Kalitesi	
Örgüt Kültürü*	Örgütsel Sessizlik	Okul İklimi*	
Örgütsel Güven*	Örgütsel Sinizm*	Örgüt Kültürü*	
Örgütsel Mutluluk	Örgütsel Stres	Kültürel Liderlik	
Örgütsel Sinizm*	Örgütsel Yıldırma	Mesleki Motivasyon	
Örgütsel Vatandaşlık*	Psikolojik Yıldırma	Psikolojik Sermaye	
Okul Müdürlerinin Kullandıkları Liderlik Stilleri	Sınıflarında Kaynaştırma Öğrencisi Olma	Öğretmenlerin Meslek Etik İlkelerine Uygun Davranışları	
Okul Müdürlerinin Örgütsel Adalet Davranışları	Psikolojik Sözleşme İhlali	Okul Müdürlerinin Sosyal Adalet Liderliği	
Okul Müdürlerinin Kullandıkları Güç Kaynakları	Okul Yönetiminde Kayırmacılık Davranışları	Öğretme Öğrenme Sürecindeki Davranışlar	
Okul Yöneticilerinin Kullandığı Güç Stilleri	Örgütsel Yabancılaşma Davranışları	Karara Katılma Durumu ve İsteği	
Pozitif Psikolojik Sermaye		Kolektif Öğretmen Yeterliliği	
Rol Belirsizliği		Örgütsel Bağlılık*	
Rol Çatışması		Örgütsel Güven*	
Yalnızlık ve Dindarlık		Örgütsel Muhalefet*	
Yönetici Davranışları*		Örgütsel Vatandaşlık*	
		Öz Yeterlik İnancı	
		Müdürlerin Ahlaki Davranışları	

*Farklı ilişki türlerinde ortak olarak yer alan değişkenler.

Değerlendirilen lisansüstü çalışmalarda öğretmen yabancılaşması ile aralarında istatistiksel olarak anlamlı ilişki saptanan 57 değişkenden 20'sinin yönü belirtilmezken 15'inin pozitif yönde, 22'sinin ise negatif yönde olduğu belirtilmiştir. Ayrıca dört çalışmada belirtilen değişken ile öğretmen yabancılaşması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Tablo 3'te bazı değişkenlerin farklı ilişki türlerinde ortak olarak yer aldığı görülmektedir. Örneğin bir çalışmada örgütsel vatandaşlık ile yabancılaşma arasında anlamlı ilişki bulunamamışken başka bir çalışmada anlamlı ilişki bulunmuştur. Benzer şekilde yönetici davranışları değişkeninin de yabancılaşma ile ilişkisi değerlendirildiğinde bir çalışmada anlamlı ilişki olmadığı belirtilirken bir çalışmada aralarındaki ilişkinin anlamlı olduğu belirtilmiştir. Örgütsel muhalefet değişkeni ise bir çalışmada yabancılaşma ile negatif yönde anlamlı ilişkiye sahipken başka bir çalışmada pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahiptir.

Tablo 3'teki bulgular, öğretmen yabancılaşması ile incelenen değişkenler arasındaki ilişki yönünün çalışmalar arasında bütünlük göstermediğini ortaya koymaktadır. Bazı değişkenlerin farklı araştırmalarda farklı ilişki türleriyle rapor edilmesi, bu değişkenlerin öğretmen yabancılaşmasıyla olan bağlantısının tek bir örüntüde toplanmadığını işaret etmektedir. Ayrıca anlamlı ilişki bulunmayan değişkenlerin varlığı, alandaki sonuç çeşitliliğini göstermektedir.

Öğretmen yabancılaşması ile ilgili lisansüstü tezlerde öğretmenlerin yabancılaşma düzeylerine ilişkin ulaşılan sonuçlar analiz edilmiş, bulgular Şekil 8'de verilmiştir.

Şekil 8. Öğretmenlerin yabancılaşma düzeylerine ilişkin ulaşılan sonuçları gösteren grafik

İncelenen araştırmalardan ikisinin meta-analiz yöntemiyle çalışıldığı, nitel araştırmalardan birinde yabancılaşmayı öğretmenlerin ne kadar yaşadığı değil yabancılaşma kavramının öğretmenler için ne ifade ettiği araştırıldığı ve bir diğer nitel araştırmada yabancılaşma, Covid-19 döneminde yaşanan bir sorun olarak ele alındığı için bu dört araştırmada öğretmenlerin yabancılaşma durumlarına dair bir bulguya yer verilmemiştir. Buna ek olarak yabancılaşma düzeylerinin araştırıldığı araştırmalardan 21'inde kullanılan ölçeklerin boyutlarına ilişkin bulgulara yer verilirken

toplam yabancılaşma puanları paylaşılmamıştır. Bu çalışmalara grafikte “Belirtilmemiş” olarak yer verilmiştir. Bu bağlamda çalışma kapsamında değerlendirilen 85 adet tezin 60’ında yer verilen öğretmen yabancılaşması durumu genelde düşük (%64) olarak belirtilmiştir. Yalnızca bir araştırmada yüksek olarak belirtilen öğretmen yabancılaşması yedi çalışmada ise orta seviyede bulunmuştur. Çoğu çalışmada öğretmenlerin yabancılaşma düzeylerinin düşük olması, orta ve yüksek düzeylerin sınırlı sayıda raporlanması, alan genelinde yabancılaşmanın yaygın olmadığını ve öğretmen yabancılaşması riskinin görece düşük olduğunu göstermektedir.

Tartışma

Öğretmen yabancılaşması üzerine hazırlanan lisansüstü tezlerin öğrenim düzeyine göre dağılımı incelendiğinde yüksek lisans düzeyindeki tezlerin doktora düzeyine kıyasla belirgin biçimde daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeni, doktora programına yüksek lisans programından daha az sayıda öğrencinin devam etmesi olarak değerlendirilebilir. Nitekim Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi’nin 2024–2025 istatistiklerine göre yüksek lisansa devam eden öğrenci sayısı 346.668 iken doktora düzeyindeki öğrenci sayısı 98.695’tir (YÖK, 2025). Geçmiş yıllara ilişkin istatistikler de doktora programlarındaki öğrenci sayısının tutarlı biçimde daha düşük olduğunu göstermektedir. Ayrıca doktora düzeyinde üretilen tez sayısının sınırlı olması, genel olarak doktora çalışmalarının daha kapsamlı kuramsal çerçeve, metodolojik yeterlilik ve uzun süreli araştırma süreçleri gerektirmesiyle ilişkilendirilebilir. Bu bağlamda öğretmen yabancılaşması konusunun doktora düzeyinde daha az tercih edilmesini, söz konusu yapısal ve akademik dinamiklerle ilişkili daha geniş bir çerçevede değerlendirmek mümkündür.

Çalışmaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde öğretmen yabancılaşmasına yönelik lisansüstü tezlerin özellikle 2014 sonrasında belirgin bir artış eğilimi gösterdiği görülmektedir. Bu eğilim, aynı dönemde yükseköğretimde lisansüstü öğrenci sayısındaki kayda değer artışla paralellik göstermektedir; YÖK istatistiklerine göre 2014 yılında lisansüstü programlara kayıtlı öğrenci sayısı 140.283 iken 2015 yılında 420.324’e yükselmiş ve izleyen yıllarda da bu artış devam etmiştir (YÖK, 2025). Bununla birlikte 2012–2018 yılları arasında eğitim sisteminde gerçekleştirilen yapısal dönüşümler -4+4+4 düzenlemesi (MEB, 2012a), serbest kıyafet uygulamasının yürürlüğe girmesi (MEB, 2012b), TEOG’un uygulanması (MEB, 2013) ve ardından 2018’de LGS’ye geçiş, üniversite giriş sistemindeki değişiklikler, dershanelerin kapatılması ve özel okullara dönüşüm süreci (MEB, 2014), kamu personeli seçme sınavına ÖABT’nin eklenmesi (ÖSYM, 2012) ve 2015, 2018 yıllarında öğretim programlarındaki değişiklikler- öğretmenlik mesleğinin beklenti ve uygulama alanlarında çeşitli değişimlerin yaşandığı bir döneme işaret etmektedir. Aksakallı’nın (2024) vurguladığı üzere eğitim politikalarındaki bu tür dönüşümler ve bürokratik düzenlemeler, öğretmenlerin yabancılaşma deneyimlerinde dalgalanmalara yol açabilmektedir. Bu nedenle 2014 sonrasında öğretmen

yabancılaşmasına yönelik akademik ilginin artması hem yükseköğretimdeki büyüme trendi hem de öğretmenlik mesleğinin içinde bulunduğu yapısal dönüşümle örtüşen bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Ayrıca tez yoğunluğunun 2019 yılında en yüksek düzeye ulaşması, 2012–2018 döneminde eğitim alanında ardışık olarak gerçekleşen yapısal ve yönetsel değişimlerin araştırma gündeminde yarattığı ivmenin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.

Öğretmen yabancılaşmasına yönelik tezlerin büyük bölümünün sosyal bilimler ve eğitim bilimleri enstitülerinde, özellikle de eğitim yönetimi alanında yoğunlaşması, öğretmenlik mesleğini etkileyen yönetsel, örgütsel ve politik süreçlerin bu alanda merkezî bir inceleme konusu olduğunu düşündürmektedir. Nitekim eğitim yönetimi, öğretmenlerin çalışma koşullarını, okul iklimini, yönetsel karar süreçlerini ve eğitim politikalarının uygulamadaki yansımalarını doğrudan ele aldığı için öğretmen yabancılaşmasının örgütsel boyutuyla yakından bağlantılı bir araştırma zemini sunmaktadır (Yılmaz, 2018). Bununla birlikte yabancılaşma tek bir bağlamda değil, bireyin toplumsal yapı ile ilişkilerinde ortaya çıkan çok boyutlu bir olgu (Seeman, 1991) olarak ele alınmıştır. Bu nedenle kavramın eğitim psikolojisi, program geliştirme, sınıf yönetimi, öğretmen eğitimi veya rehberlik gibi farklı alt alanlarda da incelenmesi gerekmektedir; ancak mevcut tez dağılımı bu çeşitliliğin sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu bulgular birlikte ele alındığında öğretmen yabancılaşmasına yönelik lisansüstü çalışmaların büyük ölçüde yönetim merkezli perspektiflerde yoğunlaştığı ve farklı kuramsal yaklaşımların henüz sınırlı düzeyde temsil edildiği ifade etmek mümkündür.

Çalışmalarda genel olarak nicel yöntem, araştırma modeli olarak ise çoğunlukla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Nicel araştırmalarda daha büyük örnekleme ulaşılabilmesi, geçerli ve güvenilir ölçme araçlarının kullanılması, sonuçların genellebilirliği ve istatistiksel dayanak sunulması nedeniyle bu araştırma yönteminin daha çok tercih edildiğini söylemek mümkündür. Nicel yöntemler, geniş ve temsili örneklem gruplarının incelenmesine olanak tanırken, istatistiksel analizler kullanarak sonuçların genelleştirilmesine yardımcı olmaktadır (Watson, 2015). Bununla birlikte öğretmen yabancılaşması, deneysel, psikososyal ve bağlamsal yönleri olan çok katmanlı bir olgu (Hearn, 1971) olduğundan, araştırmaların büyük ölçüde tek bir yöntem türüne odaklanması olgunun farklı yönlerinin derinlemesine ele alınmasını sınırlayacağı düşünülmektedir. Veri toplama araçları incelendiğinde çalışmaların %58'inde Elma (2003) tarafından geliştirilen ölçeğin, %16'sında Eryılmaz'ın (2010) ölçeğinin ve %11'inde araştırmacı tarafından geliştirilen ölçeklerin kullanıldığı görülmektedir. Ölçek tercihlerinin belirli araçlarda yoğunlaşması, kavramın belirli boyutlar üzerinden değerlendirildiğini ve ölçme içeriğinde tekdüzelik riskinin ortaya çıkabildiğini göstermektedir. Son yıllarda eğitim politikalarında yaşanan değişimler ile pandemi, ekonomik dalgalanmalar ve afetler gibi geniş ölçekli toplumsal olayların öğretmenlerin mesleki deneyimlerini çeşitli şekillerde etkilediği

dikkate alındığında öğretmen yabancılaşmasına ilişkin güncel koşulları yansıtan yeni ölçme araçlarının geliştirilmesi veya mevcut ölçeklerin güncellenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Öğretmen yabancılaşmasıyla birlikte incelenen 59 farklı değişkenin tespit edilmiş olması, kavramın bireysel, örgütsel ve bağlamsal çok sayıda unsurla birlikte ele alındığını göstermektedir. İncelenen çalışmalar arasında en sık kullanılan değişkenin “örgütsel sinizm” olduğu; bunu dörder kez ele alınan “duygusal emek” ve “örgüt kültürü” değişkenlerinin izlediği görülmektedir. Bu durum, öğretmen yabancılaşmasının daha çok örgütsel yapı ve duygusal süreçlere ilişkin değişkenlerle birlikte araştırıldığını ortaya koymaktadır. Ayrıca üç çalışmada “Covid-19” değişkeninin doğrudan, bir çalışmada ise “olağanüstü koşullar” teması içerisinde pandeminin ele alınmış olması, bu dönemin öğretmenlerin mesleki deneyimleri açısından önemli bir bağlamsal değişken olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Nitekim Ural ve Canpolat (2021), pandemi sürecinde öğretmenlerin yabancılaşmayı tüm boyutlarda yüksek düzeyde yaşadıklarını bildirmiştir. Bu çeşitlilik, öğretmen yabancılaşmasının alanyazında farklı bireysel, örgütsel ve çevresel değişkenler üzerinden incelenmeye devam ettiğini ortaya koymaktadır.

Öğretmen yabancılaşmasının farklı bireysel, örgütsel ve bağlamsal değişkenlerle olan ilişkisine yönelik bulgular incelendiğinde tablo düzeyinde belirli bir tutarlılık bulunmadığı görülmektedir. Tablo 3’te bazı değişkenlerin -örgütsel güven, örgütsel vatandaşlık ve örgütsel bağlılık gibi- bazı çalışmalarda anlamlı ilişki göstermediği, bazı çalışmalarda ise pozitif ya da negatif yönde anlamlı ilişkilerle rapor edildiği dikkati çekmektedir. Benzer biçimde okul iklimi, örgüt kültürü veya psikolojik sermaye gibi değişkenlerin bazı araştırmalarda öğretmen yabancılaşmasıyla düşük düzeyde ilişki gösterirken, diğerlerinde anlamlı ilişkilerle ele alınması, bulguların farklı çalışmalarda değişkenlik gösterebildiğini ortaya koymaktadır. Araştırmalarda destekleyici okul iklimi, hizmetkâr liderlik ve dağıtımçı liderlik gibi değişkenlerin yabancılaşma ile negatif yönde ilişkili olduğunu bildiren çalışmalar (Araşkal ve Gürbüz, 2021; Ayık ve Altay, 2023; Korumaz vd., 2020; Polatcan, 2020; Schmid vd., 2021) bulunmakla birlikte olumlu örgütsel koşullara rağmen yabancılaşmanın yüksek seyrettiğini ortaya koyan araştırmalar da mevcuttur (Nodehi, 2020; Tekin, 2023; Yıldırım vd., 2024). Bu çeşitlilik, öğretmen yabancılaşmasına ilişkin bulguların araştırmalar arasında homojen bir yön izlemediğini göstermektedir. Bulgulardaki farklılaşmaların ölçme araçlarının kapsamı, örneklem çeşitliliği, öğretmenlerin branş ve kademelerine göre değişen çalışma koşulları ile okul iklimi ve yönetim tarzlarına ilişkin örgütsel farklılıklardan etkilenebileceği şeklinde değerlendirilmektedir. Bu çerçevede öğretmen yabancılaşmasını ele alan gelecekteki araştırmalarda, değişkenler arasındaki ilişkilerin yalnızca yönüne odaklanmak yerine bu ilişkilerin ortaya çıktığı bağlamları dikkate alan, yöntemsel çeşitlilik içeren ve ilişkilerin altında yatan süreçlerin sınanabildiği araştırma desenlerinin kullanılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Çalışma genelinde öğretmenlerin yabancılaşma düzeylerinin düşük olduğu görülmekle birlikte, alanyazında yer alan bazı araştırmaların bu eğilimi desteklemediği dikkati çekmektedir. Nitel araştırma yöntemiyle yürütülen Canpolat'ın (2020) çalışmasında öğretmenlerin yüksek düzeyde yabancılaşma yaşadığına ilişkin bulgulara ulaşılması, öğretmen yabancılaşmasının araştırma desenine ve veri toplama yaklaşımına bağlı olarak farklı şekillerde ortaya konulabildiğini göstermektedir. Benzer şekilde Pınarlı'nın (2023) meta-analiz çalışmasında öğretmenlerin yabancılaşma algılarının özellikle son yıllarda arttığı ve yabancılaşmanın kıdem düzeyi açısından incelendiğinde her grupta yüksek düzeyde seyrettiği, mesleğin ilk yıllarında ise daha yoğun yaşandığı belirtilmiştir. Bu sonuçlar, öğretmen yabancılaşmasına ilişkin eğilimin yalnızca nicel ortalamalar üzerinden değil; öğretmenlerin mesleki deneyimlerinin niteliği, bağlamsal koşullar ve kariyer döngüsü gibi unsurlar dikkate alınarak ele alınması gerektiğini düşündürmektedir. Farklı yöntemlerle yürütülen çalışmaların farklı sonuçlara ulaşabilmesi, öğretmen yabancılaşmasının hem bireysel hem de örgütsel düzeyde çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu ve bu konunun farklı araştırma yaklaşımlarıyla daha kapsamlı şekilde incelenebileceğini göstermektedir. Bu çerçevede, öğretmen yabancılaşmasını konu alan gelecekteki araştırmalarda, yöntemin niteliğine, çalışmanın bağlamına ve kullanılan ölçme araçlarının kapsamına dikkat edilmesi; özellikle öğretmen deneyimlerini ayrıntılı biçimde anlamaya olanak tanıyan nitel ve karma yöntem yaklaşımlarına daha fazla yer verilmesi önemli görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada, Türkiye'de 2003–2024 döneminde öğretmen yabancılaşmasına yönelik lisansüstü tezleri doküman analizi yöntemiyle sistematik biçimde incelemek ve ilgili çalışmaların genel eğilimlerini ortaya koymak hedeflenmiştir. Bulgular, öğretmen yabancılaşmasına ilişkin tezlerin büyük çoğunluğunun yüksek lisans düzeyinde gerçekleştirildiğini, 2014 sonrasında belirgin bir artış yaşandığını ve çalışmaların çoğunun Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Enstitülerine bağlı olarak özellikle eğitim yönetimi alanında yürütüldüğünü göstermektedir. Araştırma yöntemleri açısından tezlerin büyük bölümünde nicel yaklaşımların ve ilişkisel tarama modellerinin tercih edildiği; veri toplama aracı olarak ise ağırlıklı biçimde Likert tipi ölçeklerin kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca öğretmen yabancılaşmasının tezlerde çok sayıda değişkenle ilişkilendirildiği, ancak bazı değişkenlerin farklı çalışmalarda farklı yönlerde raporlandığı ve öğretmenlerin yabancılaşma düzeylerine ilişkin sonuçların çalışmalar arasında çeşitlilik gösterdiği belirlenmiştir. Bu bulgular, öğretmen yabancılaşmasına ilişkin mevcut lisansüstü çalışmaların yöntemsel ve bağlamsal olarak çeşitlilik içerdiğini ancak alanyazında tutarlılık ve bütünlük bakımından geliştirilebilecek yönler bulunduğunu göstermektedir.

Bu doğrultuda gelecekte yapılacak araştırmalarda yöntemsel çeşitliliğin artırılması yararlı olabilir. Özellikle nitel ve karma yöntemlerin daha fazla kullanılması, öğretmen yabancılaşmasına

ilişkin bulguların farklı veri kaynakları ve araştırma desenleri ile desteklenmesine katkı sağlayabilir. Tezlerde yoğun biçimde başvuru alan belirli ölçüklere olan bağlılık dikkate alındığında, güncel bağlama duyarlı yeni ölçme araçlarının geliştirilmesi veya mevcut ölçüklerin güncellenmesi önerilebilir. Öğretmen yabancılaşmasının farklı okul türleri, bölgeler ve branşlarda nasıl ele alındığını inceleyen karşılaştırmalı çalışmaların artırılması, değişkenler arasındaki tutarsız bulguların nedenlerini daha görünür kılabilir. Araştırma yalnızca YÖK Tez Merkezi'nde erişime açık tezlerle sınırlı olduğundan ilerleyen çalışmalarda farklı veri tabanlarının ve uluslararası kaynakların dahil edilmesi alanyazına daha geniş bir perspektif sağlayabilir.

Kaynaklar

- Aksakallı, A. (2024). From Marx to the classroom: Understanding teacher alienation in policy contexts. *Policy Futures in Education*, 23(2), 337–354. <https://doi.org/10.1177/14782103241279583>
- Araşkal, S. & Gürbüz, A. (2021). Eğitim kurumlarında okul iklimi ve öğretmen yabancılaşmasının incelenmesi. *The Journal of International Educational Sciences*, 28(8), 137–167. <https://doi.org/10.29228/INESJOURNAL.51846>
- Avalos, B. (2011). Teacher professional development in Teaching and Teacher Education over ten years. *Teaching and Teacher Education*, 27(1), 10–20. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2010.08.007>
- Ayık, A. & Altay, T. (2023). Okul iklimi, işe yabancılaşma ve örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 13(1), 711–734. <https://doi.org/10.24315/tred.1085515>
- Bakker, A. B. & Demerouti, E. (2007). The job demands-resources model: State of the art. *Journal of Managerial Psychology*, 22(3), 309–328. <https://doi.org/10.1108/02683940710733115>
- Canpolat, S. (2020). Özel eğitim sınıfı çalışma koşullarının öğretmenlerin işe yabancılaşmasına etkisi. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Creswell, J. W. & Creswell, J. D. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5. b.). Sage.
- Dhillon, M. (2019). Alienation among school teachers in relation to job satisfaction self-esteem and values. *International Journal of Arts Humanities and Social Sciences Studies*, 4(8), 74–80.
- Edwards, D. (1995). The school counselor's role in helping teachers and students belong. *Elementary School Guidance & Counseling*, 29(3), 191–197. <https://www.jstor.org/stable/42871165>
- Elma, C. (2003). İlköğretim okulu öğretmenlerinin işe yabancılaşması (Ankara ili örneği). (Doktora Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Erjem, Y. (2005). Eğitimde yabancılaşma olgusu ve öğretmen: Lise öğretmenleri üzerine sosyolojik bir araştırma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 395–417.

- Eryılmaz, A. (2010). *Lise öğretmenlerinin örgütsel yabancılaşma düzeyi*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Eryılmaz, A. & Burgaz, B. (2011). Özel ve resmi lise öğretmenlerinin örgütsel yabancılaşma düzeyleri. *Eğitim ve Bilim*, 36(161), 271–286.
- Forsyth, P. B. & Hoy, W. K. (1978). Isolation and alienation in educational organizations. *Educational Administration Quarterly*, 14, 80–96. <https://doi.org/10.1177/0013161X7801400109>
- Fromm, E. (1990). *Sağlıklı toplum* (Y. Salman & Z. Tanrıseven, Çev.). Payel.
- Fromm, E. (2016). *Marx'ın insan anlayışı* (K. H. Ökten, Çev.). Say.
- Hargreaves, A. (1998). The emotional geographies of teaching. *Teaching and Teacher Education*, 14(8), 837–853.
- Hearn, J. J. (1971). Teachers' sense of alienation with respect to school system structure. *Phi Delta Kappan*, 52(5), 312. <http://www.jstor.org/stable/20372887> sayfasından erişilmiştir.
- Korumaz, M., Kılıç, G. N., & Kocabaş, I. (2020). School culture as a predictor of teachers' alienation at schools. *International Online Journal of Educational Sciences*, 12(3), 42–58. <https://doi.org/10.29329/jirte.2022.464.10>
- Kyriacou, C. (2001). Teacher stress: Directions for future research. *Educational Review*, 53(1), 27–35.
- Le Compte, M. D. & Dworkin, A. G. (1991). *Giving up on school: Student dropouts and teacher burnouts*. Carwin.
- MEB. (2012a). 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun NO: 6287 MEB. Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değişmelerine Dair Yönetmelik. *Tebliğler Dergisi*, 60(2481), 578-584.
- MEB. (2012b). *Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okul öğrencilerinin kılık ve kıyafetlerine dair yönetmelik*. Resmî Gazete, Sayı: 28480. <https://resmigazete.gov.tr/fihrist?tarikh=2012-11-27> sayfasından erişilmiştir.
- MEB. (2013). *Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sistemi*. http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2013/bigb/tegitimdenoogretimegecis/sunu_m.pdf sayfasından erişilmiştir.
- MEB. (2014). *Millî eğitim temel kanunu ile bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılmasına dair kanun*. Resmî Gazete, Sayı: 28941. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140314.htm> sayfasından erişilmiştir.
- Nodehi, M. F. (2020). Job alienation and its impact on teachers' job performance and quality of life in shahroud county, İnan (2017-2018). *Journal of Occupational Health and Epidemiology*, 9(1), 61–67. <https://doi.org/10.29252/johe.9.1.61>

- Oruç, E. (2020). Türkiye’de işe yabancılaşma (work alienation) literatürüne ilişkin betimsel bir inceleme. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(4), 327–351. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.685816>
- ÖSYM. (2012). *Basın duyurusu: Öğretmenlik alan bilgisi testi (ÖABT)*. <https://www.osym.gov.tr/TR,614/basin-duyurusu-ogretmenlik-alan-bilgisi-testi-oabt-10122012.html> sayfasından erişilmiştir.
- Pınarlı, V. (2023). *Öğretmenlerin işe yabancılaşma algılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: bir meta-analiz çalışması*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Polatcan, M. (2020). The effect of servant leadership on teacher alienation: The mediating role of supportive school culture. *International Online Journal of Educational Sciences*, 12(3), 57–67. <https://doi.org/10.15345/iojes.2020.03.005>
- Schact, R. (1970). *Alienation*. Doubleday & Company.
- Schmid, A., Morinaj, J., & Hascher, T. (2021). On the relation between school alienation and social school climate. *Swiss Journal of Educational Research*, 43(3), 451–463. <https://doi.org/10.24452/sjer.43.3.8>
- Seeman, M. (1959). On meaning of alienation. *American Sociological Review*, 24, 783–790. <https://doi.org/10.2307/2088565>
- Seeman, M. (1975). Alienation studies. *Annual Review of Sociology*, 1, 91–123. <https://doi.org/10.1146/annurev.so.01.080175.000515>
- Seeman, M. (1991). Alienation and anomie. J. P. Robinson, P. R. Shaver, & L. S. Wrightsman (Ed.), *Measures of personality and social psychological attitudes* içinde (s. 291–371). Academic. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-590241-0.50011-3>
- Shahzad, M., Batool, P. D. Z., & Sajid, S. M. (2024). Organizational factors correlated with work alienation: A systematic review. *Qlantic Journal of Social Sciences and Humanities*, 5(2), 18–27. <https://doi.org/10.55737/qjssh.330179374>
- Shepard, J. M. (1972). Alienation as a process: Work as a case in point. *The Sociological Quarterly*, 13(2), 161–173. <https://doi.org/10.1111/j.1533-8525.1972.tb00800.x>
- Sidorkin, A. M. (2004). In the event of learning: Alienation and participative thinking in education. *Educational Theory*, 54(3), 251–262. <https://doi.org/10.1111/j.0013-2004.2004.00018.x>
- Tekin, O. (2023). Öğretmenlerin okul iklimi algıları, öğretmen öz-yeterliği inançları ve mesleki doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 404–421. <http://dx.doi.org/10.14686/buefad.1056718>

- Ural, A. & Canpolat, S. (2021). Covid-19 pandemisinin öğretmen yabancılaşmasına etkisi. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 19(76), 78–104.
- Vandenberghe, F. (2016). *Alman sosyolojisinin felsefi tarihi* (V. S. Öğütle, Çev.). Ayrıntı.
- Watson, R. (2015). Quantitative research. *Nursing Standard*, 29(31), 44–48. <https://doi.org/10.7748/ns.29.31.44.e8681>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Yıldırım, S., Yıldırım, B., Sancak, T., & Çelikten, M. (2024). Teachers' individual cultural values and the relationship between psychological resilience and perceptions of alienation. *Human Research in Rehabilitation*, 14(1), 5–25. <https://doi.org/10.21554/hrr.042401>
- Yılmaz, M. & Kılınc, A. Ç. (2024). Unveiling factors influencing teacher professional alienation: A qualitative case study. *Bulletin of Educational Studies*, 3(1), 10–21. <https://doi.org/10.61326/bes.v3i1.252>
- Yılmaz, K. (2018). A critical view to the studies related to the field of educational administration in Turkey. *Journal of Human Sciences*, 15(1), 123–154. <https://doi.org/10.14687/jhs.v15i1.4833>
- Yılmaz, S. & Sarpkaya, P. (2009). Eğitim örgütlerinde yabancılaşma ve yönetimi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 314–333.
- YÖK. (2025). *Yükseköğretim istatistikleri 2024–2025*. Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. <https://istatistik.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Zielinski, A. E. & Hoy. W. K. (1983). Isolation and alienation in elementary schools. *Educational Administration Quarterly*, 19(2), 27–45. <https://doi.org/10.1177/0013161X83019002003>

Extended Summary

According to Fromm (1990), alienation has pervaded modern society and affects relationships with work, consumption, the state, others, and the individual. Seeman (1959) defines work alienation as powerlessness, meaninglessness, disconnection, and negative attitudes resulting from individual, organizational, and environmental factors. Alienation is also encountered in education, especially affecting students and teachers (Erjem, 2005), and alienation in education leads to disengagement and reluctance from learning (Sidorkin, 2004). Research shows that negative conditions or unmet expectations can cause teachers to lose interest and become alienated from work (Erjem, 2005). Teacher alienation is influenced by factors such as job dissatisfaction, lack of job value, lack of belonging, and an alienating environment encourages behaviors such as indifference, reluctance to work, and hostility (Edwards, 1995). Thus, teacher alienation negatively affects the quality of education, teacher well-being, and student achievement. To prevent teacher alienation, which can lead

to significant issues in education, it is essential to understand the phenomenon, assess its extent among Turkish teachers, and identify the factors contributing to it.

The main aim of this study is to analyze postgraduate theses on teacher alienation in Türkiye. In this context, the distribution of theses was examined based on educational level, years, institutions, fields of study, research methods, and data collection tools. Additionally, the variables related to the concept of alienation and the findings were investigated. In this study, postgraduate theses on teacher alienation were examined using the systematic review approach. A systematic review is the process of rigorously selecting and synthesizing studies on a specific topic according to predetermined criteria (Creswell and Creswell, 2018). In this context, the selected studies were carefully read and evaluated using a form compatible with the research questions. The study included 85 postgraduate theses (76 master's and 9 doctoral) from the National Thesis Center database of the Council of Higher Education (YÖK) according to criteria such as the presence of the phrase "alienation" or "alienation" and "teacher" in the title and the sample consisting of teachers. The examined theses were presented in the appendix. The data were coded, organized according to the year of publication and analyzed using Microsoft Excel. The results were interpreted through figures and tables.

The distribution of postgraduate theses on teacher alienation by education level was analyzed, it was revealed that 89% of them were master's theses and 11% were doctoral theses. The first thesis was written in 2003, with a notable increase in recent years. Most theses were from the institute of educational sciences (44%) and institute social sciences (41%), with 65 theses from educational administration field. The next most common fields were primary education (n=5), educational sciences (n=4), sociology (n=3), and business (n=2). The findings on research methods showed that most studies used quantitative methods (90%), while qualitative (5%) and mixed methods (5%) were also employed. Nine different research models were used across the 85 theses, with correlational survey model being the most common. Likert-type scales were the primary data collection tool (83%). The concept of teacher alienation was examined with 59 different variables, with the most frequent being organizational cynicism, emotional labor, and organizational culture. Of the 85 theses analyzed, 60 reported low levels of teacher alienation. Only one study reported high alienation, while seven found it to be moderate. Levels of alienation increased in 2019 and onwards.

The limited number of doctoral theses on teacher alienation may be attributed to the smaller number of students pursuing doctoral studies compared to master's programs. Current findings indicated that teacher alienation remained an actively researched topic, suggesting its continued relevance in the academic field. The noticeable increase in postgraduate theses on teacher alienation after 2019 may be linked to shifting educational policies, the Covid-19 pandemic, and natural disasters, which have significantly influenced the educational landscape. Given that the core concept

of this study is “teacher alienation”, it is expected that a majority of the theses originate from institutes of educational and social sciences. These institutes, particularly departments of educational administration, are typically concerned with investigating the administrative and policy dimensions of education and their impact on teachers and educational quality. In this context, examining teacher alienation is valuable for developing strategies to foster teacher well-being, enhance school environments, and improve overall educational outcomes. The inclusion of two theses from the field of business may reflect the broader effects of educational privatization.

The predominant use of quantitative research methods in the theses appeared to stem from advantages such as access to large sample sizes, the use of valid and reliable instruments, generalizability of findings, and statistical robustness. Events like global pandemics, economic crises, and natural disasters—experienced in Türkiye and worldwide—can be considered major influences on teacher alienation. Therefore, it is essential to develop or adapt measurement tools that reflect the evolving conditions affecting teacher alienation. The frequent preference for the correlational survey model and Likert-type scales suggests that most studies aim to determine the level of teacher alienation or identify variables associated with it.

Findings regarding the variables correlated with teacher alienation suggest key insights into factors that may reduce alienation. Variables such as distributive and servant leadership, perceived equity, moral leadership, job satisfaction, emotional labor, self-efficacy, psychological capital, organizational trust, school climate, and organizational culture have shown significant negative correlations with teacher alienation. Thus, improvements in these factors may contribute to decreased alienation. On the other hand, variables positively correlated with alienation include favoritism in school administration, organizational silence, cynicism, stress, exclusion, loneliness, mobbing, and psychological contract violation. Based on these findings, it can be inferred that teachers who experience such negative conditions are more likely to feel alienated from their work.

Although many studies concluded that teachers do not generally experience high levels of alienation, one qualitative master's thesis (Canpolat, 2020) reported high alienation among teachers. Furthermore, a recent meta-analysis by Pınarlı (2023) indicated an increase in perceptions of alienation in recent years. These contrasting results suggest that qualitative approaches or analyses incorporating different variables may offer deeper insights and potentially different conclusions from the existing literature.

In conclusion, increasing the number of doctoral-level studies and incorporating qualitative or mixed methods—allowing for in-depth analysis—would be beneficial. Moreover, due to changes in educational policy, the development or adaptation of updated measurement tools suited to current conditions is recommended. This would enable more accurate assessments of teacher alienation and

reveal its diverse dimensions. Finally, in light of recent societal events such as pandemics and disasters, further research on their contemporary effects on teacher alienation is strongly encouraged.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hale getirilmesinde araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma derleme türünde olduğu için etik kurul kararı gerektirmemektedir.

Araştırmacının Notu

Bu araştırmaya dâhil edilen çalışmalara ilişkin ayrıntılı bilgiye ulaşmak isteyen okuyucular sorumlu yazar ile iletişime geçebilir.